

FOUNDATIONAL ECONOMY

Articular l'economia local des de la base

Oriol Estela Barnet

@estelabo

Economista i geògraf
Coordinador tècnic de la Càtedra
Barcelona-UPF de Política Econòmica Local

Les polítiques de desenvolupament econòmic local, en especial en entorns urbans i metropolitans, han posat tradicionalment l'accent en incrementar els nivells de competitivitat per poder mantenir el creixement econòmic i la creació d'ocupació en el territori. És així com s'ha generalitzat la pràctica de focalitzar estratègies i recursos en aquella part de l'economia que més directament es troba en contacte amb els fluxos econòmics globals (allò que els anglosaxons anomenen *tradeable sectors*). La cara negativa d'aquesta pràctica tan estesa ha estat deixar de banda una altra part també molt important de l'economia, la de les activitats més arrelades al territori – com ara totes aquelles que tenen a veure amb les infraestructures bàsiques- sense explotar-ne

adequadament el potencial en termes de generació de rendes i d'ocupació. La identificació, doncs, de l'economia amb unes determinades activitats econòmiques, prenent una part com si fos el tot, és un error que limita substancialment el marc d'intervenció dels governs locals en aquest àmbit. Aquest error es manifesta, per exemple, en la consideració del PIB com a mesura del rendiment econòmic d'un territori, una de les crítiques a la forma predominant d'entendre l'economia que ha esdevingut clàssica però que encara no hem estat capaços de substituir de manera satisfactòria (almenys en la pràctica). Entre moltes altres crítiques que rep aquest indicador, el fet de focalitzar-se en la part monetitzada i gestionada a través dels mecanismes de mercat de l'economia i realitzar una comptabilització indiferenciada

d'allò que és essencial pel benestar respecte d'allò més superflu, d'allò que contribueix al progrés comú respecte d'allò que només proporciona satisfacció individual, comporta distorsions en la manera com entenem el funcionament econòmic dels territoris i, per tant, condueix a adoptar polítiques econòmiques incompletes i, en conseqüència, molt sovint desencertades.

Una forma alternativa d'entendre el funcionament de l'economia parteix de tenir en compte la seva definició original com a "forma d'organització de la societat per tal de satisfer les necessitats individuals i col·lectives utilitzant els recursos que té al seu abast". Posar el focus, doncs, en les necessitats, i analitzar com ens estem organitzant per satisfer-les. Això ens portaria a aproximar-nos a l'economia, no com habitualment fem (utilitzant indicadors de renda, d'ocupació i atur, de nombre d'empreses, de dades d'inversió...) sinó observant aspectes més relacionats amb la quotidianitat del què i com consumim. Sent conscients, per exemple, que cada dia laborable, entre les 7 i les 9 del matí, la majoria de la població es posa en marxa fent ús d'un seguit d'elements sense els quals, d'acord amb el nostre estil de vida estàndard, la vida personal i social seria realment complicada: aigua corrent, llum, l'escola dels infants, la fleca per comprar el pa, l'autobús per anar a la feina, etc. Des d'aquesta perspectiva, podem diferenciar diverses economies que

operen seguint normes i incentius diferents, totes elles importants per al funcionament de la nostra societat però que reben una atenció molt dispar tant per part de l'opinió pública com de les polítiques anomenades econòmiques:

- ✓ L'"economia comercialitzable" (*tradeable economy*), formada per les activitats que constitueixen els sectors innovadors, exportadors o susceptibles de ser-ho, i que solen ocupar el lloc central en la persecució d'una major competitivitat territorial.
- ✓ L'economia de les activitats quotidianes o els sectors madurs dedicats al consum més prosaic, a la que se sol atorgar un paper secundari o fins i tot marginal com a vector de desenvolupament. D'aquí la seva categorització com a "economia negligida" (*overlooked economy*)-
- ✓ L'economia de les infraestructures i serveis bàsics, la que estableix els fonaments del funcionament de la resta, com en l'exemple del que fem pel matí. Una "economia fonamental" (*foundational economy*) que solem considerar en el seu vessant de suport de la resta d'activitats però no tant com a activitat econòmica pròpiament dita.
- ✓ L'economia domèstica i comunitària que queda fora del mercat, però el sosté, ja que és la que sosté la vida. És l'"economia central" (*core economy*).

	Tipus de consum	Exemples	Model de negoci	Origen dels recursos per sostenir l'oferta	Mobilitat i mortalitat de les organitzacions	Polítiques públiques després del 1980s
Core Economy	Relacional	Cures familiars, treball voluntari, etc.	Donació: sense atribució o recuperació del cost	Bona voluntat	Canvis socials: estructures familiars, entrada i sortida del mercat de treball, etc.	Substitució per tercer sector
Foundational Economy	Necessitats quotidianes que necessiten infraestructura	Material: subministraments, transport públic. Providencial: salut i cures, habitatge social	Baix risc, baix retorn i llarg termini per als proveïdors (quan no s'han privatitzat)	Ingressos fiscals per als serveis gratuïts o subsidiats; preus regulats	Escassa mobilitat i mortalitat per la connexió amb elements d'infraestructura i demanda estable	Privatització, externalització i valor per a l'accionista = nou model de negoci
Overlooked Economy	Adquisicions puntuals per necessitats habituals no bàsiques	Perruqueries, mobles, llibres	Empreses finançaritzades front PIMEs i microempreses ocasionals	Preus de mercat	Alta mortalitat de les petites empreses i subjectes a canvis estructurals (p.ex. tecnològics)	Fora del radar de les polítiques si no es doten de capital extern
Tradeable, competitive economy	Adquisicions privades aspiracionals	Aparells electrònics, serveis digitals	Alt risc, alt retorn i curt termini	Preus de mercat i subsidis	Alta mobilitat d'acord amb fluctuacions del mercat; demanda cíclica	Polítiques "business friendly"; reformes estructurals

FONT: Adaptació de Foundational Economy Collective (2018): *Foundational Liveability: rethinking territorial inequalities*. Working Paper nº5.

Disponible a <https://foundationaleconomy.com.files.wordpress.com/2018/12/foundational-livability-wp-no-5-fe-collective.pdf>

Evidentment, els límits entre aquestes "zones" de l'economia són difusos, varien al llarg del temps i també entre territoris. Però la delimitació és útil per entendre que allò que entenem per economia abasta esferes molt diferents de la nostra vida i ho fa de manera molt diferent. I que també la forma d'organitzar la producció d'allò que consumim, els models de negoci que ho sustenten i la forma com tot plegat es finança, també és divers. I

serveix també per denunciar que molts economistes i polítics consideren que la creació de riquesa es produeix en el sector privat, per part de les empreses que operen en el mercat, i negligeixen l'aportació que fan els serveis públics, als que consideren consumidors inesgotables de recursos.

La Foundational Economy (FE) agrupa, doncs la provisió dels béns i serveis essencials per a que els ciutadans

puguin tirar endavant amb les seves vides (subministraments bàsics, salut, educació, cures, aliments i habitatge) proporcionats per empreses arrelades al territori i cadenes de subministrament basades en models de negoci relacionals i de llarg termini. Estem parlant de tot allò relacionat amb les infraestructures de canonades i cables que connecten les llars a sistemes que fan possible la vida quotidiana i de xarxes d'aprovisionament com les d'aliments (*material foundational economy*), així com de serveis essencials com els de cura i salut o els educatius (*providential foundational economy*).

La FE és important perquè posa en el centre el benestar de la ciutadania i el teixit empresarial i institucional arrelat al territori. Des del punt de vista de l'activitat econòmica i l'ocupació que generen, estem parlant d'un percentatge important del conjunt de l'economia (al voltant del 30% al Regne Unit) i, a més, de manera repartida per tot el territori i generant ocupació amb poc risc de deslocalització. D'altra banda, són activitats en les que també hi té lloc, i de manera cada cop més important, la innovació tecnològica i social.

Una de les característiques dels àmbits que formen part de la FE és que la interrupció de la seva provisió suposa una crisi immediata, fins i tot el col·lapse, per al conjunt de l'economia. Es refereix a elements que tothom necessita per tenir una vida digna i que molt sovint són invisibilitzats o donats per garantits, fins el moment en el que es produeix una crisi, sigui puntual (cas del

provisionament d'aigua a Barcelona l'any 2008), sigui generalitzada (cas de l'impacte de la recent crisi financera).

Cal tenir en compte també que bona part de la *material foundational economy* és la que va fer de viure a les ciutats un signe de progrés per a la humanitat des de finals del segle XIX, fins el punt de representar el seu desplegament un increment de 20 anys en l'esperança de vida de la població urbana. Vist des d'una altra perspectiva, el deteriorament dels elements que conformen la *material foundational economy* pot comportar seriosos problemes per a la societat. Per això no pot ser negligida de cap manera.

Les privatitzacions i externalitzacions massives de serveis públics dels anys 80 als Regne Unit i amb posterioritat al nostre país han actuat en perjudici de la FE i, de retruc, del conjunt de l'economia mitjançant, per una banda, una extracció important de recursos de les economies locals, incloent la seva descapitalització, i de l'altra inestabilitat en la prestació de determinats serveis, atès que les empreses proveïdores han esquivat en moltes ocasions el compliment de certes obligacions, des del manteniment d'infraestructures i instal·lacions fins l'assoliment d'uns estàndards mínims de qualitat en els serveis.

Un dels aspectes més rellevants de l'anàlisi de la Foundational Economy en el moment actual és la revelació que la renda generada per l'economia comercialitzable no garanteix la provisió dels serveis i infraestructures

bàsiques en un territori. El cas més paradigmàtic és el de l'habitatge, inassequible fins i tot per a llars amb dues fonts d'ingressos en aquelles ciutats que concentren els sectors d'activitat més punters a escala global. És una mostra de com el benestar a Europa depèn més del consum social de bens i serveis essencials que del consum individual. La FE també ens proporciona una forma molt adequada d'entendre com funciona l'economia local a partir de l'anàlisi de la despesa de les llars en cada barri o ciutat. Una possibilitat de calibrar si les nostres ciutats són habitables conjuga la mesura de l'ingrés residual de les llars (ingrés brut menys taxes, cost de l'habitatge i del transport) amb la de la disponibilitat d'infraestructures socials (espai públic, parcs, biblioteques, centres cívics on dur a terme activitats socials gratuïtes o de baix cost).

En definitiva, incorporar la perspectiva de la FE en l'anàlisi de les economies locals suposa diversos avantatges que poden ajudar a entendre per què l'èxit econòmic, tal i com el mesurem habitualment, no significa necessàriament una millor economia local per a tothom, a més de proporcionar uns principis orientadors per a les polítiques públiques:

- ✓ Des del punt de vista moral, distingeix allò que proporciona beneficis col·lectius del que ens dona satisfacció personal o el que són drets socials dels actius individuals (cas de l'habitatge)
- ✓ Des del punt de vista econòmic, requereix inversió en sistemes

col·lectius (els individus poden comprar un smartphone, però no dotar de 4G els trens)

- ✓ Des del punt de vista polític, és una qüestió de ciutadania i legitimitat: que tothom pugui disposar d'uns estàndards mínims de qualitat de vida similars i tingui l'oportunitat de participar en la presa de decisions

Links útils:

- <https://foundationaleconomy.com/>
- <http://www.manchesteruniversitypress.co.uk/9781526134004/>
- <http://blogs.lse.ac.uk/lse-views-and-comment/2018/09/11/book-review-foundational-economy-the-infrastructure-of-everyday-life-by-the-foundational-economy-collective/>